

Warszawa, dnia 13 lipca 2010 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Minister Sprawiedliwości

DL-P-II-0700-24/10
dot. BPS/DSK-043-2777/10
BN-I-0700-208/10/3

Kwiecień
SEKRETARIAAT
Biuro Druku Senackiego
wpłynęło dn. 15.07.10
nr. 5573, podpis. *ur*

GABINET MARSZAŁKA SENATU
wpłynęło dn. 14.07.2010.
nr. 3826, podpis. *Borusiewicz*

Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Senat Rzeczypospolitej

W związku z oświadczeniem pana senatora Grzegorza Wojciechowskiego oraz pana senatora Zdzisława Pupy, przedłożonym przy piśmie Pana Marszałka z dnia 10 czerwca 2010 r. Nr BPS/DSK-043-2777/10, dotyczącym sytuacji prawnej właścicieli gospodarstw rolnych przekazanych im na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32, poz. 140), uprzejmie przedstawiam następującą odpowiedź.

Zgodnie z art. 43 ust. 1 powołanej ustawy (obowiązującej do dnia 1 stycznia 1983 r.), gospodarstwo rolne mogło być przekazane tylko jednemu następcy, a jeżeli pozostawał on w związku małżeńskim – także obojgu małżonkom. Do przekazania gospodarstwa rolnego następcy wymagane było sporządzenie pisemnej umowy przez naczelnika gminy (art. 52 ust. 1 zd. pierwsze).

Charakter umowy przekazania gospodarstwa rolnego, a tym samym jej skutków w zakresie kształtowania majątku wspólnego małżonków oraz ich majątków osobistych,

budził kontrowersje zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. Kwalifikowano ją jako umowę, do której – w drodze analogii – mają zastosowanie przepisy o darowiźnie, umowę nienazwaną, umowę o charakterze mieszanym, odrębną umowę przekazania bądź swoistą umowę nienazwaną o cechach warunku prawnego, wyrażającego dostęp do świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

W licznych próbach zmierzających do określenia charakteru tego stosunku prawnego wskazywano przede wszystkim na podobieństwo do umowy darowizny, w konsekwencji czego przyjmowano, że gospodarstwo rolne przekazane jednemu z małżonków stanowi jego majątek odrębny, stosownie do treści art. 33 pkt 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.), zwanej dalej „k.r.o.”. Do majątku wspólnego wejdzie tylko wówczas, gdy zostało przekazane obojgu małżonkom. Stanowisko takie prezentował Sąd Najwyższy np. w postanowieniu z dnia 15 czerwca 1999 r., III CKN 269/98, LEX nr 50693; uchwale z dnia 15 listopada 1989 r., III CZP 93/89, LEX nr 146208.

W postanowieniu z dnia 4 października 2001 r., I CKN 402/00, OSNC 2002/6/79, Sąd Najwyższy wyraził pogląd przeciwny, stwierdzając, że gospodarstwo rolne przekazane następcy pozostającemu w ustroju wspólności majątkowej stanowi dorobek małżonków. Pogląd ten znalazł aprobatę na gruncie przepisów k.r.o. po nowelizacji, która została dokonana ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691). W k.r.o. doprecyzowano pojęcia „majątek wspólny” i „majątek osobisty”, co ograniczyło swobodę w ich interpretacji. Nie bez znaczenia pozostawało także to, że ustawodawca – wprowadzając wskazaną ustawą nowelizującą daleko idące zmiany w zakresie ustroju majątkowego małżonków – pomimo utrzymującego się sporu co do charakteru umowy przekazania gospodarstwa rolnego, nie poszerzył katalogu przedmiotów majątkowych należących do majątku osobistego każdego z małżonków (określonych w art. 33 k.r.o.) o gospodarstwo rolne przekazane jednemu z małżonków na podstawie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin.

Ostatecznie, w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2005 r., III CZP 59/05, OSNC 2006/5/79, przyjęto, iż gospodarstwo rolne przekazane następcy pozostającemu w ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej należy do majątku wspólnego. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wskazał, że w małżeństwie, w którym obowiązuje ustrój wspólności ustawowej, nabyte składniki majątkowe przynależą do majątków osobistych małżonków tylko wyjątkowo. Zasadą jest, że wszystkie przedmioty nabyte w okresie małżeństwa pozostającego w ustroju wspólności ustawowej wchodzi do majątku wspólnego, niezależnie od ich charakteru i sposobu nabycia. Nieruchomość nabyta w trakcie trwania związku małżeńskiego, w którym małżonkowie pozostają w ustroju wspólności ustawowej, wchodzi do majątku wspólnego, a odstępstwa od tej zasady nie może uzasadniać jedynie okoliczność, że stroną umowy był tylko jeden z małżonków, a także fakt, że tylko jeden z małżonków został ujawniony w księdze wieczystej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1997 r., I CKU 130/97, LEX nr 32279).

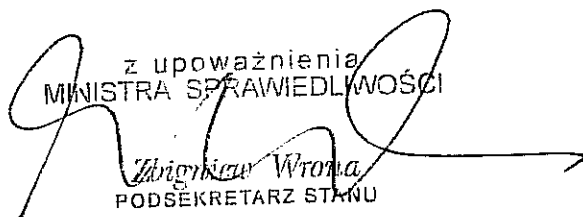
Wpis w księdze wieczystej prawa własności nieruchomości na rzecz jednego z małżonków nie przesądza o tym, że nieruchomość należy do majątku osobistego tylko jednego z małżonków. Wprawdzie prawo jawne z księgi wieczystej korzysta z domniemania, że jest wpisane zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym – stosownie do art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. 2001 r., Nr 124, poz. 1361, z późn. zm.), zwanej dalej „u.k.w.h.” – jednakże domniemanie to jest wzruszalne i może zostać obalone w drodze wytoczonego przez małżonka (niewpisanego jako właściciel nieruchomości) powództwa o uzgodnienie stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 u.k.w.h.) albo w każdym innym postępowaniu, w którym ocena prawidłowości wpisu ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (np. w postępowaniu o podział majątku wspólnego).

Należy dodatkowo wskazać, że po ustaniu wspólności majątkowej (np. w wyniku rozwiązania małżeństwa), do majątku małżonków, który był objęty wspólnością ustawową, stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego

(art. 46 k.r.o.). Oznacza to, że mimo ustania małżeńskiej wspólności majątkowej majątek małżonków nadal pozostaje ich wspólnością, do której należy (w razie braku przepisów w zakresie wspólności majątku spadkowego) stosować przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych. Stan taki trwa do chwili dokonania podziału majątku wspólnego (w drodze umowy zawartej między małżonkami lub na skutek orzeczenia sądu).

Odnosząc się natomiast do kwestii dotyczącej kręgu osób uprawnionych do dziedziczenia z mocy ustawy po spadkobiercy, który pozostawił małżonka i jedno z rodziców (nie pozostawiając zstępnych, rodzeństwa ani zstępnych rodzeństwa), uprzejmie wskazuję, że wątpliwości interpretacyjne w tym zakresie usuwa norma, która została zawarta w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 3018). Projektowany art. 932 § 6 k.c. przewiduje, że jeżeli jedno z rodziców nie dożyło otwarcia spadku i brak jest rodzeństwa spadkodawcy lub ich zstępnych, udział spadkowy rodzica dziedziczącego w zbiegu z małżonkiem spadkodawcy wynosi połowę spadku. Obecnie projekt znajduje się na etapie prac w sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach.

Z upoważnienia

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
Zbigniew Wrona
PODSÉKRETARZ STANU